

אהבת ישראל חלק ב'

את מצוות אהבת ישראל אנו מוצאים גם בספר ישעיהו, בהדרכה יסודית וחשובה ששמה את הדגש על הנקודה החשובה והמרכזית. הנביא מתאר טענה שנשמעה מפי העם – מדוע אנו צמים ובוכים ואתה לא שועה לתפילותינו? למה צמנו ולא ראית, ענינו נפשנו ולא תדע? כתגובה, ישעיהו מתאר תהליך תיקון חברתי שלאחריו ה' יענה לתפילות:

הַקְזָה, יְהִיָּה צוֹם אֲבַחְרֶהוּ--יּוֹם עֲנוֹת אָדָם, נִפְשׁוּ; הֲלֹכֶף כְּאֶגְמֹן (-צמח כפוף) ראשו, וְשָׁק וְאָפֶר יִצְיֶע - הַלְזָה תִּקְרָא-צוֹם, יוֹם רָצוֹן לֵה? הֲלוֹא זֶה, צוֹם אֲבַחְרֶהוּ: פִּתַח חֲרָצְבוֹת (-אזיקי-) רָשָׁע, הִתֵּר אֲגִדּוֹת מוֹטָה (-עול); וְשִׁלַח רְצוּצִים (-שבורים) חֲפָשִׁים, וְכַל-מוֹטָה תִּנְתַּקוּ. הֲלוֹא פָּרַס לְרַעַב לַחֲמֶה, וְעֲנִיִּים מְרוּדִים תְּבִיא בֵּית: כִּי-תִרְאֶה עָרֹם וְכִסִּיתוּ, וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלֵּם. אֲזַבְּקֶע כְּשֹׁחַר אוֹרֶךְ, וְאַרְכָּתְךָ (-רפואתך) מִהֲרָה תִצְמַח; וְהִלַּךְ לְפָנֶיךָ צִדְקָה, כְּבוֹד ה' יֵאֱסָפֶךָ. אֲזַבְּקֶרָה וְה' יַעֲנֶה, תִּשְׁוַע וְיֵאֱמַר הַנְּבִי... [ישעיהו נח, ג-ט].

הנביא מדגיש שהמטרה של הצום אינה 'לצאת ידי חובה' ולסמן וי' על ידי הלקאה עצמית בלי לשים לב למעשים. בדיוק להיפך. מטרת הצום היא לגרום אהבה, אכפתיות ודאגה לאדם האחר. לאהוב את הזולת, לסייע למתקשים, לשבורים, לנדכאים ולעניים. זו העבודה שעל העם לעשות וזה מה שיביא דווקא למסייעים רפואה אור וצדק ואז גם כשיתפללו – ישמע ה' לקולם.

המלבי"ם בפירושו מבאר את התמיהה על מעשה הצום המדובר:

הכזה מוסיף לאמר: וגם אם הייתם מענים בו את נפשכם באמת, וכי זה יהיה צום הנבחר לה' מה שהאדם מענה את נפשו?! וכי העינוי נפש זאת יבקש ה'? או גם אם יכוף ראשו כאגמון ויציע שק ואפר – הלזה תקרא צום ויום רצון לה'?! כאילו זה כל עיקר הצום, וזה ירצה ה', העינוי והשק והאפר? – הלא המעשים החיצוניים האלה באו רק לעורר הלבבות, והם רק קליפות אל התוכיות (-הפנימיות), שהם הכוונות, שהם רוחות ונפשות אל המעשים האלה, וזולתם (-בלעדיהם) הם פגרים מתים.

בהמשך דבריו מסביר המלבי"ם את ענינו של עינוי הנפש:

(ז) הלווא, אחר שביאר תנאי הצום – "הלא זה צום אבחרהו", מבאר תנאי העינוי: דע כי לא בעינוי נפש חפץ ה', לא במה שאתה לא תאכל, רק (-אלא) במה שתתן לרעב לאכול. ומבאר במעלת הצדקה שני עניינים ומדרגות זה למעלה מזה: א. שתתן לעני מחסורו בלחם, ב. וכסות ובית דירה (-לגור). נגד (- כנגד) "לחם", אומר פרוס לרעב לחמך, אף שיש לך לחם שלם – תפרוס חציו לעני, ושתתן לו מן הלחם שלך הנקי. ונגד הדירה אומר ועניינים מרודים תביא בית. ונגד הכסות – מבשרך אל תתעלם, לא יהיה זה דומה אצלך כאילו אתה גוזל את בשרך על בשר חוצה (-חיצוני, אחר) לך, רק כאילו נתתו על בשרך (- עצמך), כי כל בני אדם הם בשר אחד.

לפי דברי המלבי"ם מטרת הצום אינה לגרום לאדם 'לרזות', כמו שאין מטרתו שהאדם יהיה רעב. מטרת הצום הוא שהאדם ישים עצמו לרגע במקומו של העני, זה שכל השנה אין לו מה לאכול. צום כזה יביא את האדם להזדהות עמוקה עם מצבו של אחיו האביון, וממילא הוא יפרוס לו לחמו ויביאהו אל ביתו. כך הצום יחזק את האהבה בתוך עם ישראל וידגיש את האחדות ביניהם.

ישעיהו הנביא מלמד אותנו, שבאופן מפתיע גם מטרתו של הצום, שלכאורה הינו תיקון האדם כלפי בוראו – היא חיבור ואחדות בעם ישראל. כפי שנלמד בהמשך, נקודה זו הינה יסודית ושורשית בעבודת ה' כולה.